

15/11/2009

נושאונט מס' 12

דבר העורך

שלום רב,

שלושה מציגים תימאטים ייצגו את ישראל בתעוכה העולמית שנערכה ברומא בחודש אוקטובר. **לורנס פישר** זכה במדליה מוזהבת גדולה, **יצחק ברק** במדליה מוזהבת, ואילו **יוחנן מי-רז** הסתפק הפעם במדלית כסף.

חברנו לורנס פישר שביקר בתערוכה מדווח כי הארגון היה לקוי. התערוכה התפרסה על פני אולמות רבים בקומות שונות, והיה קשה מאוד להתמצא. המסגרות לא היו ממוספרות, ורבים מארגני התערוכה לא ידעו אנגלית כלל ולכן לא יכלו לסייע למבקרים הזרים. חמור מכך: מספר תצוגות פוצלו בין אולמות שונים! כך, למשל, התצוגה של לורנס "פורקה" לשלושה חלקים שונים, ולמבקר היה קשה מאוד למצוא את ההמשך. תוסיפו לכך תאורה לקויה, ותקבלו תערוכה לא ידידותית למבקר, בלשון המעטה.

ביום חמישי הקרוב (ה-19 בנובמבר) יערך מפגש נוסף של איל"ת במוזיאון ארץ ישראל. פאנל של מומחים (ד"ר יהושע מגר, מנחם לדור, דני פישר וד"ר הדי פייבל), שהם גם שופטים תימאטיים, ישיבו לשאלות הקהל בכל הנוגע לתצוגה בולאית תימאטית. החברים מתבקשים להכין שאלות מראש, ולהביא עימם את הפריטים הבולאים (או צילום איכותי שלהם) אליהם מתייחסות השאלות. המפגש יחל בשעה 5 – נא לדייק.

ביום שלישי ה-15 בדצמבר יערך כנס יום הבולאות ה-23 במלון רנסאנס בתל אביב. השנה שתיים מבין ההרצאות יוקדשו לתימאטיקה: ד"ר מגר ידווח על הסמינר על תימאטיקה ותולדות הדואר שנערך במאלמו, **וירם לוביאניקר** יציג את האוסף שלו "שחמט - משחק המלחמה". לנו לא זכור מתי התימאטיקה זכתה לנתח כה משמעותי ביום הבולאות, ואנו רואים בכל עדות להתחזקות הפעילות התימאטית בארץ.

שלכם,

יורם ואריק

נאוטילוס: מרכיכה לצוללת גרעינית – חלק ראשון גדעון רענן

טעות רווחת היא לחשוב כי הצוללות אשר נשאו את השם "נאוטילוס" לאורך השנים נקראו על שמה של הצוללת מספרו של **זול ורן** "20,000 מיל מתחת לפני הים". האמת היא, שהנאוטילוס הינה רכיכה ימית טרופית בעלת קונכיה, אשר על שמה נקראו לאורך ההיסטוריה אניות מלחמה וצוללות בציים שונים. מאמר זה דן במספר צוללות אשר נשאו את השם המחייב "נאוטילוס".

נאוטילוס - בעל החיים הימי

השם נאוטילוס בה מן היוונית העתיקה, ומשמעותו - מלח, יורד ים. זוהי רכיכה בעלת קונכיה סלילית (ספירלית) ראש בולט ומספר זרועות קצרות. אזור המחיה של הנאוטילוס הוא האוקיאנוס ההודי, בו מוגדרים שני סוגים וששה מינים. בעל חיים עתיק יומין זה, בן מיליוני שנים, מוכר בצורתו כמאובן עוד מעידן הדינוזאורים.

קונכיית הנאוטילוס מחולקת לתאים ומתפתחת בצורה ספירלית. כאשר הרכיכה גדלה היא נעה קדימה, מרחיבה את הקונכיה, אוטמת את חלקה האחורי ובכך יוצרת את התאים שבה. קוטר של קונכיית הנאוטילוס הבוגר עשויה להגיע עד כדי עשרים סנטימטר ולהכיל כ-30 תאים. בשל צרכי הסוואה צבע הקונכיה הינו בגוון חום בחלקה העליון, עם פסים רוחביים אי-סדירים בגוון לבן. כאשר צופים בקונכיה מלמעלה היא משתלבת בגוון קרקעית הים החולית. מצידה התחתון של הקונכיה צבעה בהיר, כך שכאשר צופים בה מלמטה היא משתלבת עם גוון פני הים הבהירים.

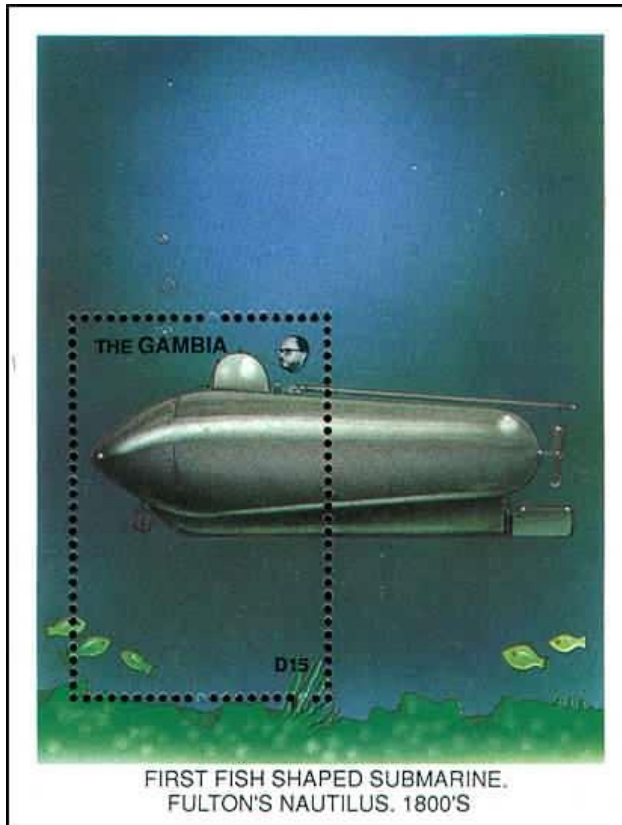

ה"נאוטילוס" של רוברט פולטון

ה"נאוטילוס" הייתה הצוללת הפרקטית הראשונה בהיסטוריה. הצוללת הוזמנה על ידי **נפוליאון בונפרטה** מהממציא האמריקאי **רוברט פולטון** שבאותה עת התגורר בצרפת. הנאוטילוס הושקה בשנת 1800, גופה היה בנוי מצלעות פלדה ועליהם מעטפת פחי נחושת. אורכה היה ששה מטרים וחצי, ועל סיפונה היה מבנה כיפתי קטן לתצפית וניווט, מבנה זה שימש גם כפתח הכניסה.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

הנאוטילוס של פולטון.

רוברט פולטון
והנאוטילוס מעל פני המים.

הנאוטילוס של פולטון הייתה בעלת גוף גלילי המזכיר צורה של טיפה, עם כיפות משני קצותיו. מעניין לציין כי צורה זו מאוד דומה לצורתה של הצוללת המודרנית המתקדמת ביותר. היגוי הצוללת נעשה באמצעות הגה כיוון והגאי עומק והתקדמותה בצלילה הושגה באמצעות מדחף בעל ארבעה להבים, שהונע באופן ידני מפנים הצוללת. על פני השטח הפליגה הצוללת באמצעות מפרש ותורן שהוחזק מקופל בעת הצלילה. צוות הצוללת מנה ארבעה אנשים, ועל מנת לאפשר להם זמן שהייה של כ-6 שעות בצלילה הוכנסו לפנים גוף הצוללת מיכלי אויר דחוס.

ניסויים בצוללת נערכו בין השנים 1800 - 1801, ובמהלכם צללה ה"נאוטילוס" לעומק של כ-8 מטרים,

ואף תקפה והטביעה סירת מפרש באמצעות מטען אבק שריפה נגרר אשר כונה על ידי פולטון "טורפדו". הצרפתים לא התרשמו מהכלי החדשני וב-1804 הפסיקו את מימון הפרויקט. ב-1805 עבר פולטון עם ה"נאוטילוס" לבריטניה ושם ערך ניסויי הדגמה בפני הצי אך גם הצי הבריטי לא גילה בה עניין.

20,000 מיל מתחת לפני הים

אין ספק כי המפורסמת בכל צוללות ה"נאוטילוס" היא זו המכבבת בספרו הבדיוני של הסופר הצרפתי ז'ול ורן אשר יצא לאור ב-1870. צוללת זו נקראה על שמה של הצוללת אותה פיתח ובנה רוברט פולטון שבעים שנה קודם לכן.

רומן בדיוני סוחף ומרתק זה עומד במבחן הזמן גם 140 שנה לאחר פרסומו. הספר פותח בכך שהאנייה "אברהם לינקולן" יוצאת לים בניסיון לצוד מפלצת ימית הנוגחת אוניות סוחר מתחת לקו המים ובכך גורמת לטביעתן. אל המשימה יוצאים פרופ' ארנו ומשרתו הנאמן קונסיל ובנוסף נד לנד, צייד ליוויתנים מנוסה ובעל שם.

בהמשך העלילה מתברר שהמפלצת הינה ה"נאוטילוס" - כלי תת ימי גדול ורב עוצמה. כאשר נד לנד מנסה לתקוף אותה באמצעות הצילצל מתברר כי גופה מתכתי. הפרופ' ארנו נופל בשבי, מועלה לסיפון ה"נאוטילוס", ויחד איתו אנו יוצאים למסע מופלא במעמקי הים ומתוודעים אל מסתרי הטבע התת ימי ואל מורכבותה הטכנית של הצוללת.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

הצוללת הבדיונית מתוארת על ידי ז'ול ורן "כיצירת פאר המכילה יצירות פאר". מפקדה הנו קפטן נמו - אדם בעל השכלה רחבה אך אקסצנטרי. הצוללת מכילה אוסף אמנות וספריה עשירה, אוסף נרחב של יצורים ימיים אשר ברובם אינם מוכרים למדע באותה עת, חדר אוכל רחב ממדים המרוהט בעושר רב ובו עוגב אשר לעת ערב נוהג לנגן בו קפטן נמו.

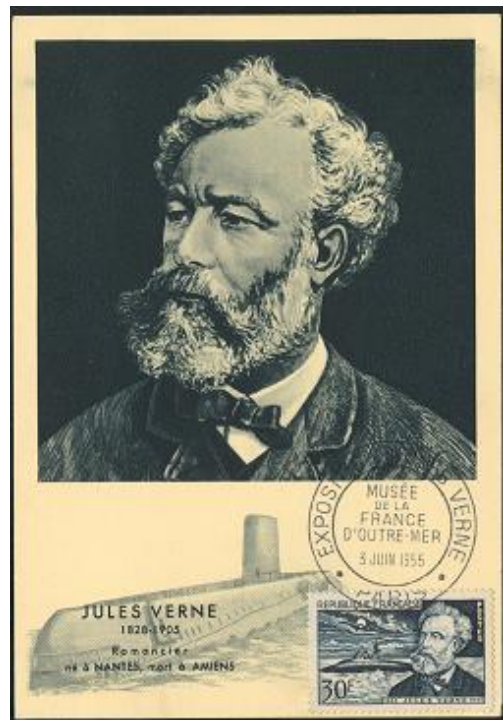
אשר לפרטיה הטכניים קפטן נמו מספר לארנו: "גופה החיצוני עשוי פלדה כשהוא מכיל בתוכו גוף נוסף ושניהם מחוברים זה לזה באמצעות צלעות "D", צורתה גליל מוארך וקצוותיה חרוטים מחודדים כצורת הסיגר... אורכה כשבעים מטר... לצורך צלילה ועליה אל פני השטח היא מצוידת במיכלי צלילה ומשאבות אשר ביכולתן להתגבר על לחץ הים הסובב אותה.... הצוללת מצוידת בזוג הגאי עומק הממוקמים במרכז הכובד משני צדי גופה ולה מדחף בודד בקוטר של כ-6.5 מטר".

בהמשך העלילה אנו לומדים כי מהירותה של הנאוטילוס מגיעה לכדי 50 קשר והיא מונעת באמצעות מצברי כספית-נתרן, המופק ממי הים. הצוללת בעלת יכולת שהייה מתחת למים של עד 5 יממות, אך לצורך טיהור האוויר שבתוכה נדרשת הצוללת לעלות אל פני השטח. את מי השתייה מפיקה הצוללת ממי הים ואת המזון לצוות נוהגים לאסוף בקרקעית הים. חלקי ה"נאוטילוס" נבנו במקומות רבים ונשלחו אל אי בודד שם הורכבה בידי קפטן נמו ואנשיו.

ספרו של ז'ול ורן זכה לתפוצה אדירה ולפופולאריות בכל רחבי העולם. השם נאוטילוס הפך למזוהה עם צוללות, ואין פלא שבמאה העשרים מספר צוללות וכלי שיט זכו לשם זה. אך על כך בחלקו השני של המאמר.

מימין לשמאל: הנאוטילוס, ז'ול ורן, קפטן נמו משקיף מבעד לחלון הצוללת.

ז'ול ורן – גלוית מירב לציון 50 לפטירתו

גדעון רענן אוסף נושאים רבים הקשורים לים, עם דגש על צוללות.
לתגובות: raanan18@zahav.net.il

על הגהות מצרפת ומושבותיה דרל קיבל

נדמה לי שכל אספן בולים תימאטי (ובוודאי המתקדמים יותר מביניהם) נתקל לא פעם בסוגים שונים של הגהות מבולי צרפת או ממושבותיה לשעבר. אתר המכירות הפומביות אי-ביי מכיל פריטים כאלה לרוב. אחד הסוחרים התימאטיים הבולטים בעולם מתמחה בסוג חומרים כזה, וגם אצל סוחרים "קלאסיים" יותר בגישתם ניתן למצוא מגוון גדול של הגהות כאלה, ואפילו בכמויות נכבדות. המדובר בפריטים יקרים, אשר מחירים חוצים לרוב את גבול 100 הדולרים. משום כך חשוב להבין מהם הסוגים השונים של ההגהות, ומה (אם בכלל) חשיבותם הבולאית.

1. הגהת האמן (באנגלית Artist Proof) נעשית על ידי האמן עצמו, ולא על ידי המדפיס. לפיכך אין לדעת כמה הגהות כאלה קיימות מכל הנפקה, אך ניתן להניח כי המספר אינו גדול. הגהות האמן הן לעולם בצבע אחד בלבד, אם כי צבע זה אינו אחיד (כלומר, תתכן הגהה בשחור או בכחול, אך אין הגהת אמן המכילה את שני הצבעים ביחד). לעיתים ניתן למצוא את חתימת האמן בצד ההגהה, אך זו אינה מעלה את הנדירות של הפריט או את מחירו. לעיתים מכינים גם הגהות אמן בתשליל (נגטיב). הגהות אמן מודפסות על גבי נייר באיכות גבוהה.

הגהת אמן של בול ממונאקו.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

2. הגהת מדפיס: אין לכך שם עברי מוצלח. המונח הצרפתי הוא Atelier. הכוונה היא להגהות הנעשות על ידי המדפיס הרשמי, ה- Atelier du Timbre הנושאות סימון של מוסד רשמי זה. כמותן של הגהות אלו מוגבלת ל-20 עותקים לעיצוב של בול.

הגהת מדפיס של בול ממאוריטניה. מימין – הגדלה של החותם של המדפיס (ה-Atelier du Timbre).

3. הגהת קבלה (באנגלית Reception Proof) הן הנדירות ביותר. בסך הכל יש 3-5 עותקים, וכולם בצבע חום כהה (הגוון המכונה באנגלית Sepia). כאשר חלים שינויים בעיצוב מדפיסים סט חדש (שוב, 3-5 עותקים) של הגהות קבלה. הגהות הקבלה הן החוליה המקשרת בין הגהת האמן להגהת המטבעת (באנגלית Die proof).

4. הגהות צבע (המכונות באנגלית Color proofs או לעיתים Color trial). כאן צריך להבדיל בין שני סוגים, על פי "שנת הייצור".

הסוג הראשון, והישן יותר, הוא הגהות בצבע אחד הדומות להגהת מטבעת. הגהות אלו מודפסות על נייר איכותי, כמו הגהות האמן. קיימות הגהות צבע מהסוג הזה במצב מנוקב, אבל במקרה זה חייבים לקבל אישור ממומחה שאין מדובר בזיוף. בהגהות מהסוג הראשון קיימים חורי בדיקה במרכז החלק התחתון של הנייר. עבור כל בול נבדקו בין 8 ל-10 צבעים, ב-2 עד 3 עותקים, ומכאן שקיימים בין 16 ל-30 עותקים שונים מפריט זה. שיטה זו של הגהות צבעים הופסקה בשנות ה-50.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

הגהת צבע של בול צרפתי מהסוג הראשון. שימו לב לחורי הבדיקה במרכז החלק התחתון.

הסוג השני של הגהות צבע הוא גיליונות שלמים של 25 או 50 בולים בצבעים שונים (לרוב, לכל טור יש צבע שונה). דוגמא להגהות צבע מסוג זה ניתן לראות בעמוד הבא. בסך הכל הודפסו בין 400 ל-700 גיליונות, אשר חולקו לאישים מכובדים בצרפת. ומכאן שיתכנו אפילו 35,000 ניסיונות צבע לכל בול!!! כמובן, מספר זה נמוך בהרבה ממספר העותקים שהודפס מהבול עצמו (יש בולים שנדפסו בעשרה מיליון עותקים), אבל ברור שבשום אופן לא ניתן לתאר אותם תוך שימוש במילה "נדיר".

סיכום

הבה נסכם: לכל בול שהודפס בצרפת או במושבותיה לשעבר החל מסוף שנות ה-50 קיימים בין 10 ל-20 הגהות אמן, 3-5 הגהות קבלה, 20 הגהות מטבעת, ובין 10,000 ל-35,000 הגהות צבע. לצורך ההשוואה: עבור בולי אוסטרליה מאותה תקופה קיימים בין 8 ל-12 הגהות מטבעת וזהו! מתוך הגהות אלו שתיים שמורות בארכיבים של מלכת אנגליה ושל הדואר האוסטרלי, ולכן בפעמים המעטות בהן רואים הגהות מטבעת אוסטרלית בשוק מחירה ממריא לאזור ה-5,000 דולר.

נדמה לי שהניתוח הזה מסביר היטב מדוע הגהות של בולי צרפת ומושבותיה נפוצות כל כך בשוק, ומדוע בתצוגה בולאית אין להרבות בשימוש בהן. לדעתי, רצוי שתצוגה תכיל

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

דוגמא אחת מכל סוג שהוזכר כאן (כדי לגוון את החומר ולהראות ידע בולאי), אבל לא יותר. גם במסגרת זו רצוי להשתמש בחומר בעל חשיבות בולאית גבוהה יותר, כלומר מלפני שנות ה-50. בתקופה זו מספר העותקים נמוך יותר, הביקוש גבוה יותר וכמובן שהמחירים גבוהים הרבה יותר.

הסוג השני של הגהת צבע - בול מניז'ר.

דרל קיבל הוא מבכירי האספנים באוסטרליה. הוא מתמחה בתימאטיקה, תולדות הדואר ובמקסימפיליה. התצוגה התימאטית שלו בנושא "מלאכים" זכתה למדלית זהב ברמה הבינלאומית. לתגובות למאמר נא לפנות למערכת.

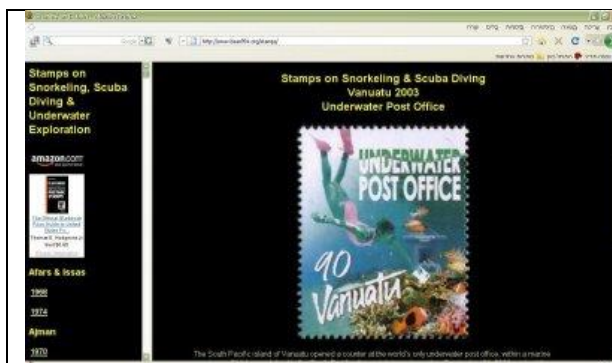

ספורט עממי

איסוף בולים הוא תחביב נחמד ומעשיר, המספק לנו שעות רבות של אושר והנאה. אך העיסוק בבולאות לא צריך למנוע מאיתנו עיסוק גם בתחביב המועיל לבריאותנו הכללית באמצעות תרומה לכושרנו הגופני ולהרגשתנו הכללית.

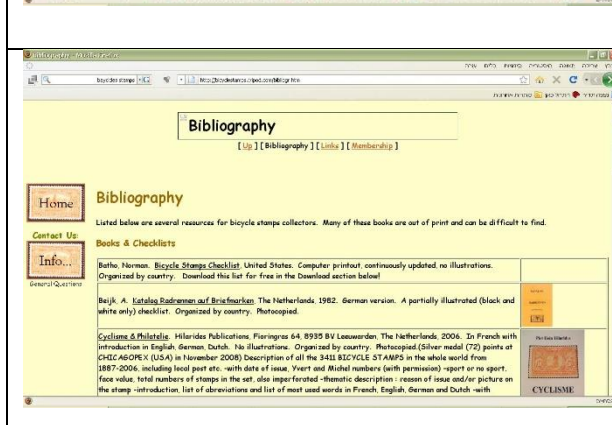
הפעם בחרתי להביא אתרים המשלבים את שני התחביבים – תצוגה של פעילות ספורטיבית עממית על גבי בולים.

באתר "צלילה על גבי בולים" בכתובת www.bsac854.org/stamps ניתן למצוא מדגם מייצג של בולים בנושא צלילה – הן צלילה אמיתית עם בלוני והן בילוי תת מיימי עם שנורקל.

ריצה היא גם בילוי זמן נעים וגם תורמת לבריאות הפיזית והמנטאלית. דוגמאות של חותמות המראות ריצה בשטח ניתן למצוא בכתובת <http://postmarks.tripod.com/athle> tism-stamps.html. תצוגה זו היא חלק מאתר גדול, מסחרי בבסיסו, הכולל מגוון גדול של חותמות אירוע מצרפת על פי נושאים שונים.

רכיבה על אופניים משלבת פעילות פנאי עם פיתוח כושר גופני. באתר הרשמי של מועדון בולי האופניים: <http://bicyclestamps.tripod.com> אין בעצם כלום... חוץ מדף ביבליוגרפיה מושקע מאד, בו ניתן להתרשם מכמות הפרסומים הגדולה בנושא זה, הן כחומר מודפס והן כקיבצי מחשב הניתנים להורדה.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

ספורט עממי חשוב אחר הוא שחיה, ולמרבה הצער עדיין אין אתר בולאי לתחום זה. ניתן למצוא מגוון בולים בנושא שחיה (ובהרבה נושאים אחרים) דרך מנוע החיפוש המצוין של בית המסחר המפעיל את האתר www.avionstamps.com.

http://www.avionstamps.com/ambrowCart/shop/show_products.php?search=Swimming

ולסיום, שילוב של ענפי הספורט שהזכרנו למעלה הוא הטריאתלון המשלב שחיה, ריצה ורכיבה על אופניים ונחשב לביטוי למיצוי היכולת האתלטית.

מתוך האתר שהזכרנו למעלה מובא פריט בולאי מפוקפק מהאי הלא מיושב רדונדה שבקריביים המוקדש לאישיות מפוקפקת לא פחות. פריט זה הוזמן על ידי האספן הידוע **ג'ון דו-פונט** כדי להאדיר את פעילותו כטריאתלט. דו פונט היה מגדולי אספני הבולים בעולם, לפחות מן הבחינה התקציבית, והוא מחזיק ברשותו את היקר בבולי העולם – בול הסנט מגויאנה הבריטית. לא הוא ולא אנחנו יכולים להנות כיום מן הבול הקבור בכספת כלשהיא, מכיוון שהאספן הנכבד מרצה כיום עונש מאסר על רצח. עוד פרטים ב:

http://en.wikipedia.org/wiki/John_Eleuth%C3%A8re_du_Pont

חברי איל"ת עשויים לרצות להעלות את האוסף שלהם לרשת. אשמח לעזור למעוניינים בעצות טכניות ומעשיות.

תגובות ניתן לשלוח למשה אהלי בדוא"ל mosheaaaaa.oholy@gmail.com (יש להוריד את רצף אותיות ה-a אחרי המילה moshe. יש הרבה תוכניות זדוניות הרצות ברשת ומחפשות כתובות דואר אלקטרוני כדי למלא אותם בזבל ואף חמור מכך – כך שלא כדאי לציין כתובת כפי שהיא באתר כלשהוא).